

Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“,
Шумско газдинство „Ужице“ Ужице
Телефон: 031/3516-133; факс: 031/3519-478
Николе Пашића 40, Ужице
Број: 2633
Датум: 02.04.2025. године

ПРЕДЛОГ ПЛАНА УПРАВЉАЊА
СТРОГИМ РЕЗЕРВАТОМ ПРИРОДЕ „ИЗНАД ТАТАЛИЈЕ“
за период 2026 - 2035. године

Ужице, март 2025. године

Садржај

Редни број поглавља	Назив	Број стране
	Увод	3
1.	Приказ главних природних и створених вредности и природних ресурса СРП „Изнад Таталије“	5
2.	Оцена стања животне средине СРП „Изнад Таталије“	10
3.	Преглед активности, делатности и процеса који представљају факторе угрожавања СРП „Изнад Таталије“	10
4.	Дугорочни циљеви заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја СРП „Изнад Таталије“	11
5.	Анализа и оцена услова за остваривање дугорочних циљева заштите, очувања и унапређења и одрживог развоја СРП „Изнад Таталије“	12
6.	Приоритетне активности и мере на заштити, одржавању, праћењу стања и унапређењу природних и створених вредности СРП „Изнад Таталије“	13
7.	Приоритетни задаци научноистраживачког и образовног рада СРП „Изнад Таталије“	17
8.	Планиране активности на одрживом коришћењу природних вредности, развоју и уређењу СРП „Изнад Таталије“	17
9.	Просторна идентификација планских намена и режима коришћења земљишта у СРП „Изнад Таталије“	18
10.	Активности на промоцији вредности СРП „Изнад Таталије“	18
11.	Студијска (истраживачка), програмска, планска и пројектна документација потребна за спровођење циљева и активности на заштити, очувању и унапређењу и одрживом развоју СРП „Изнад Таталије“	19
12.	Сарадња са локалним становништвом и другим власницима и корисницима непокретности на подручју СРП „Изнад Таталије“	20
13.	Активности и мере на спровођењу плана са динамиком и субјекти реализације плана управљања и начин оцене успешности његове примене СРП „Изнад Таталије“	20
14.	Финансијска средства и материјалне претпоставке за извршење поверених послова управљања СРП „Изнад Таталије“	23
15.	Финансијски план СРП „Изнад Таталије“	
	Фото документација ЈП „Србијашуме“	

Увод

Влада Републике Србије донела је Уредбу о проглашењу Строгог резервата природе „Изнад Таталије“ („Службени гласник РС“ број 72/15). Део шумског комплекса планине Јелова Гора у западној Србији стављен је под заштиту као Строги резерват природе „Изнад Таталије“ и сврстан је у II категорију заштите као заштићено подручје регионалног, односно великог значаја.

Влада Републике Србије управљање је поверила Јавном предузећу за газдовање шумама „Србијашуме“ Београд. Послове непосредног управљања Строгог резерват природе „Изнад Таталије“ на терену спроводи део Јавног предузећа за газдовање шумама „Србијашуме“, Шумско газдинство „Ужице“ Ужице.

На подручју Строгог резервата природе „Изнад Таталије“ успостављен је режим заштите I степена.

СРП „Изнад Таталије” стављен је под заштиту ради очувања шумског комплекса Јелове Горе и станишта аутохтоне заједнице реликтне врсте зеленике (*Plex aquifolium*) обраслог шумом брдске букве (*Fagetum moesiacaе montanum ilicetosum*).

Подручје је први пут стављено под заштиту решењем број 02-6268/1 од 13.12.1968. године, које је донела Скупштина општине Бајина Башта, на предлог Републичког завода за заштиту природе у Београду, актом број 01-698/1 од 23. јула 1968. године као Строги природни резерват под називом „Изнад Таталије”.

Решењем из 1968. године ставља се под заштиту државе налазиште биљне врсте зеленика или божиговина (*Plex aquifolium*) на планини Јеловој Гори, на месту званом „Изнад Таталије”, у саставу добро очуване петоспратне букове састојине (*Fagus moesiaca*), као природни резерват „Изнад Таталије”.

Сагласно члану 7. Уредбе о проглашењу Строгог резервата природе „Изнад Таталије“, Јавно предузеће за газдовање шумама „Србијашуме“ коме је поверено управљање заштићеним подручјем има обавезу, између осталог, доношења Плана управљања.

Према Закону о заштити природе План управљања заштићеним подручјем је документ којим субјекат задужен за управљање заштићеним подручјем планира: мере и активности заштите, очувања, унапређења и коришћења заштићеног подручја, смернице и приоритете за заштиту и очување природних вредности заштићеног подручја, као и развојне смернице уз уважавање потреба локалног становништва.

План управљања Строгим резерватом природе „Изнад Таталије“ за период 2026-2035. године представља други десетогодишњи плански документ.

Управљач доноси план управљања за период од десет година, на који

сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине, у складу са актом о заштити који је донела Влада Републике Србије.

План управљања СРП „Изнад Таталије“ урађен је у складу са чланом 53. Закона о заштити природе („Службени гласник РС“ бр. 36/09, 88/10, 91/10,14/16 95/18- др.закон и 71/21) и Уредбом о проглашењу Строгог резервата природе „Изнад Таталије“ („Службени гласник РС“, број 72/15).

План управљања се остварује кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, организациони и материјално-финансијски услови њиховог извршења.

Правни основ за израду Плана управљања СРП „Изнад Таталије“ за период од 2026-2035. године су чланови 68. (прописује обавезу управљача да изради план), 52. и 53. (прописује садржину плана) Закона о заштити природе („Службени гласник Републике Србије“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18-др.закон и 71/21).

План је урађен у складу са:

- Законом о заштити природе („Службени гласник Републике Србије“, број 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18.- др.закон и 71/21);
- Законом о водама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12 и 101/16);
- Законом о шумама („Службени гласник Републике Србије“, број 30/10, 93/12 и 89/15 и 95/18.- др.закон);
- Законом о заштити животне средине („Службени гласник Републике Србије“, број 135/04, 36/09, 36/09.- др.закон, 72/09, 43/11, 14/16, 76/18 и 95/18.- др.закон и и 94/24);
- Законом о дивљачи и ловству („Службени гласник Републике Србије“, број 18/10 и 95/18. – др.закон);
- Законом о заштити од пожара („Службени гласник Републике Србије“, број 111/09, 20/15, 87/18 и 87/18 –др.закон);
- Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник Републике Србије“, број 102/07);
- Просторним планом Републике Србије 2010-2014-2020 („Службени гласник Републике Србије“, број 88/10);
- Студијом заштите Строгог резервата природе „Изнад Таталије“ (Завод за заштиту природе, 2015.године);
- Решењем о условима заштите природе за израду Плана управљања СРП „Изнад Таталије“ за период 2026-2035. године (акт 000394792 2025 14850 000 000 501 106 од 03.03.2025.године), које је издало Министарство заштите животне средине;
- Основом газдовања шумама за Газдинску јединицу „Јелова Гора“ (2017-2026. године);

- Водопривредном основом Србије („Службени гласник Републике Србије“, број 11/02);
- Стратегијом управљања водама на територији Републике Србије до 2034. године („Службени гласник Републике Србије“, број 3/17).

1. ПРИКАЗ ГЛАВНИХ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ И ПРИРОДНИХ РЕСУРСА

Положај

Строги резерват природе „Изнад Таталије” налази се у западној Србији, на подручју планине Јелова Гора, на локалном путу Јелова Гора – Варда, у правцу ка Тмуши, од шумарске куће удаљено око 4 км. Природно добро се састоји од једне физичке целине која одговара 18/б одељењу Газдинске јединице „Јелова Гора“. Укупна површина заштићеног подручја је 0,80 ха. Административно припада Златиборском округу, општини Бајина Башта, КО Заглавак. Обухвата део парцеле 58/1, која се води као шумско земљиште. Власништво у оквиру заштићеног подручја је државно, а користи га ЈП „Србијашуме”, ШГ „Ужице” Ужице, ШУ Ужице.

Геолошке одлике

Геолошку подлогу подручја Јелове Горе сачињавају кристаласти шкриљци слабог и нижег кристалитета. Геолошки слојеви подручја Јелове Горе су пермокарбонске старости. Састоје се од кварца, лискуна и хлорита, а глине у мањем проценту. Због своје изразито шкриљасте структуре, ови шкриљци се релативно брзо распадају, а продукти њиховог распадања на израженијим нагибима лако подлежу ерозији.

Педолошке одлике

На подручју Јелове Горе у највећој мери развијена су смеђа скелетоидна земљишта на палеозојским шкриљцима. Кисело смеђе земљиште представља најраспрострањеније земљиште на подручју Јелове Горе и чини га матични супстрат израђен од киселих силикатних стена. Тресетна и полутресетна земљишта на подручју Јелове Горе јављају се локално и не заузимају велике површине. Кисело смеђа земљишта, као најраспрострањенија земљишта на Јеловој Гори имају висок еколошко-производни потенцијал, док тресетна земљишта имају мању еколошко – производну вредност.

Хидролошке одлике

Јелова Гора највећим делом рељефа између Ђаковог камена и Зеленике чини две велике вододелнице између Моравског и Дринског слива. У Дрински слив отиче мањи проценат водне мреже, а главна водена маса путем четири речна тока одлази преко Скрапежа и Лужнице у Западну Мораву. Хидрографски, подручје Јелове Горе није јако, али је прилично развијено. Већи водотоци су око главног дела масива, док су по самом масиву заступљени углавном само мањи потоци и речице.

Климатске одлике

Јелова Гора се налази у условима континенталне климе, где повољни еколошки фактори утичу на развој, производност и урод различитих врста дрвећа. Према

подацима са полигонске станице Јелова Гора за период 1993-2002 која се налази на 833 m надморске висине средња годишња температура ваздуха на Јеловој Гори у посматраном периоду износи 9,5 °C. Средња максимална месечна температура ваздуха на Јеловој Гори је у августу и износи 19,3 °C, а средња минимална је у јануару и -0,1 °C. Средња годишња сума падавина на истраживаном локалитету у посматраном периоду, износи 786,4 mm, што је довољна количина атмосферских талога за правилан развој шумске вегетације.

Вегетацијске и флористичке одлике

Зеленика је реликтна врста и њен ареал је ограничен на мање популације. Најзначајнија је у заједницама брдске букве у којој налази већу релативну влажност ваздуха, мање колебање температуре и влаге, повољније педолошке услове као и слабије деловање ветра, мрза и суше, повољније услове педоклиме и замљишта у целини. Зеленика се јавља у спрату жбуња и спрату дрвећа до 15 m висине. Налазишта зеленике код нас су углавном у западној Србији.

Зеленика је зимзелена врста, достиже висину до 15 m и прсни пречник од 0,5 m. Лист јој је склерофилан, зимзелен, прост, с кратком дршком, јајолик-елиптичан, грубо таласасто и трнасто-игличасто зашиљен. Горњи део је сјајно-тамно зелен, доњи отворено зелен. Старији листови су кожасти. Листови доњих грана су мање трнасти, док су на горњим назубљено бодљикави. Цветови су мали, штитасти цвастима у пазуху листова. Плод је округла коштуница, величине грашка, црвене је боје и презими на дрвећу.

Зеленика је заштићена као строго заштићена врста Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС”, бр. 05/10, 47/11, 32/16, и 98/16) и Правилником о прекограничном промету и трговини заштићеним врстама („Службени гласник РС”, бр. 99/09 и 06/14).

Зеленика се налази на „Прелиминарној Црвеној листи флоре Србије” у статусу рањиве врсте (VU).

Ово значи да је најстрожије забрањено угрожавање и уништавање како самих биљака тако и њиховог станишта.

Услови средине у којима се јавља зеленика у резервату „Изнад Таталије” на Јеловој Гори су на надморској висина од 580 до 890, на северној експозицији, на падини уједначеног нагиба од 6-15°, на геолошкој подлози од шкриљаца-пешчара, земљиште је дистично смеђе или кисело смеђе земљиште, средње дубоко (40-80см) и свеже.

Шума брдске букве са зелеником је делом деградирана. На простору где је склоп отворен, услед некадашњих снеголома и извала дошло је до појаве великог броја подмлатка зеленике. На целој површини резервата зеленика се појављује у већим или мањим групама. Највише се јавља у средишњем и централом делу и то по 20-30 стабала у групи. Стабла су висине до 7-8 метара и пречника до 10 см. На надморској висини од 880 м, при самом врху резервата, има доста стабала брезе пречника 5-10 см и у том делу подмладак зеленике је најгушћи. У доњем делу резервата налазе се стабла зеленике висине око 2 м, као и неколико стабала већих висина 3-5 м и пречника 2-5 см. Део површине при врху резервата обрастао је густим подмлатком зеленике приписане у простору од око 20 м ширине.

На деловима према ободу резервата, на местима где је отворено, обрастао је подмлатком букве а испод средишњег дела резервата ближе шумском камионском путу јавља се подмладак смрче. Ободне стране резервата обрасле су подмлатком букве, брезе и понеком подмлатком зеленике. Уз део јаруге, потока односно на граници са 17 одељењем налазе се стабла букве већих димензија. На овим влажним и тамнијим местима нема зеленике ни у подмлатку. На површини резервата нађен је и црвени храст (*Quercus rubra*), чији је жир највероватније доспео из суседног расадника на Јеловој Гори.

У првом спрату дрвећа заступљена су појединачна стабла букве већих пречника и висина, распоређена по целој површини. У другом спрату дрвећа углавном је бреза (*Betula pendula*) и зеленика. У знатно мањем броју срећу се и стабла јеле, смрче, јаребике, клеке. Изнад самог резервата налази се шума јеле која је овде настала секундарно, као сађена чиста култура и која се у виду појединачних стабала спушта ниже у резерват.

Приземни спрат је флористички доста сиромашан. Северна експозиција и влажност подлоге довеле су до значајније појаве маховина. Овде пре свега треба издвојити неколико врста сфагнумских маховина (*Sphagnum ssp.*) које заједно са својим микростаништима свакако треба максимално заштитити. Значајније је и присуство врста: *Pteridium aquilinum*, *Blechnum spicant*, *Antennaria dioica*, *Huperzia selago*, *Lycopodium clavatum*. На местима где је шумски склоп отворенији масовно се шири купина (*Rubus hirtus*).

Већи број врста птица и сисара виђају се на ширем подручју Јелове Горе, односно на подручју око резервата.

Фаунистичке одлике

Фауна птица

Јелова Гора у орнитофаунистичком смислу припада типу планинских букових шума. Карактеристичне врсте у буковим шумама Јелове Горе су: осичар, мишар, јастреб, шумска шљука, кукавица, шумска сова, голуб гриваш, зелена жуна, велики детлић, средњи детлић, царић, црвендаћ, дрозд певач, обични звиждак, беловрата мухарица, сива сеница, бргљез, дугокљуни пузић, вуга, зеба, зимовка, батокљун.

Већи број птица које се редовно виђају на подручју Јелове Горе су строго заштићене Правилником о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС“, бр. 05/10, 47/11, 32/16 и 98/16) и Парвилником о прекограничном промету и трговини и заштићеним врстама („Службени гласник РС“, бр. 99/09 и 06/14). Међу њима су: осичар, мишар, ветрушка, кукавица, шумска сова, средњи детлић, руси сврчак, беловрата мухарица, сива мухарица, дугокљуни пузић, вуга, лешникарка, жутарица.

Шумска шљука као типична врста брдско-планинских букових шума је свакако једна од приоритетних врста у заштити фауне птица Јелове Горе.

Фауна сисара

Од представника фауне на подручју Јелове Горе стално или привремено живи релативно велики број врста. Према Закону о ловству разврстане су на трајно заштићене врсте дивљачи, на врсте заштићене забраном лова у одређеном периоду и на врсте ван режима заштите. Трајном забраном лова на овом простору од заштићених врста присутне су: видра, хермелин и ласица. Врсте заштићене забраном лова у одређеном временском периоду су: срна, дивља свиња, зец, јазавац, куна златица, куна белица, сиви пух и веверица. Ван режима заштите су: вук, шакал, лисица, дивља мачка и твор.

Створене одлике

Ово брдско-планинско подручје, на раскрсници путева, са привредним, здравственим, културним и спортским центром, градом Ужице, удаљено је око 200 km од Београда и 40 km од Бајине Баште. Јелова Гора се простире на подручју три општине: Ужице, Бајина Башта и Косјерић.

Волујац, Рибашевина, Буар, Гостионица, Дубоко и Каран су насеља на обронцима Јелове Горе и припадају територији општине Ужице. Претежно су сточарска, воћарска, сточарско-ратарска сеоска насеља разбијеног типа. На подручју Јелове Горе поред природних лепота, постоје и многи сакрални културно-историјски објекти. Најзначајнији су: Бела црква у селу Карану, 16 km северно-источно од Ужица, задужбина Жупана Петра Брајана која припада типу споменика Рашке школе и „Споменик Кадињача“, културно-историјски споменик на 14 km западно од Ужица, на месту где се додирују обронци планине Таре и Јелове Горе.

На налазишту зеленике на месту изнад реке Таталије на Јеловој Гори, од стављања под заштиту 1968. године забрањене су све активности од стране човека. На заштићеној површини забрањено је вршити било какве промене које

ометају спонтани развој заједница и станишта као целине. Дозвољене су само активности у циљу научно-истраживачких радова или у циљу обезбеђења, осигурања и заштите искључиво уз сагласност Завода за заштиту природе Србије.

2. ОЦЕНА СТАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

На простору резервата нема довољно података о дејству и штетним факторима због загађивања ваздуха, воде и земљишта који доводе до промена физичких и хемијских карактеристика животне средине подручја.

Строги резерват природе под заштитом је од 1968. године, изузет је из газдовања и експлоатације и тако сачуван у свом исходном облику. Шире подручје резервата одликује се високим степеном пошумљености, slabим утицајем човека и удаљеност од градских и привредних центара тако да се квалитет животне средине овог подручја може оценити као висок.

3. ПРЕГЛЕД АКТИВНОСТИ, ДЕЛАТНОСТИ И ПРОЦЕСА КОЈИ ПРЕДСТАВЉАЈУ ФАКТОРЕ УГРОЖАВАЊА

Природна дешавања у односима чинилаца животне средине (вода, ваздух, сунчева светлост и др.) у дужем временском периоду остављају видног трага на резерват и манифестују се променама у резервату и око њега и то:

- Поједина стабла зеленике у овом делу су са мање зелене масе, дошло је до опадања лишћа а остали су горњи листови на врховима стабала, без видних фитопатолошких и ентомолошких оштећења. Генерално гледано, стање популације на овом делу резервата је добро. Делимично отварање шумског комплекса снеголовом је донекле имало стимулативан подстицај за развој и ширење зеленике на овом подручју.
- У централном делу резервата, на отвореном простору, као и по ободним деловима где има мање стабала букве приземни спрат ја нападнут купиним. Такође, у горњем делу резервата, на самом платоу где год је већа отвореност шумског склопа, купина је освојила и преовладава у приземном спрату остале биљне врсте.
- Поред резервата, његовим ивичним деловима пролази меки камионски пут на који належе влака.

4. ДУГОРОЧНИ ЦИЉЕВИ ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Општи концепт заштите Строгог резервата природе „Изнад Таталије“ заснива се на законским основама и досадашњим искуствима у управљању овим заштићеним подручјем које се под заштитом налази од 1968. године.

Заштићено природно добро треба да се користи за стручна истраживања и праћења, како у погледу његовог несметаног даљег развоја, такође и у погледу проширења његовог станишта.

Приоритетне активности и мере у циљу заштите, очувања и унапређења СРП „Изнад Таталије“ огледају се у:

- очувању локалитета резервата;
- заштити и очувању станишта брдске букове шуме са зелеником *Fagetum montanum ilicetosum* пратећим биљним и животињским светом, развијена у очуваном окружењу букових шума;
- усклађивању дозвољених видова коришћења природних ресурса са потребама заштите и очувања;
- сталном праћењу стања флоре и фауне (мониторинг);
- успостављању и развоју научних, едукативних и културно просветних активности;
- промовисању природних вредности подручја, популаризацији заштите станишта и врста и др.

План управљања СРП „Изнад Таталије“ карактерише принцип строге заштите. Циљ је да се овај јединствени резерват са јединственом флором и фауном очува у што изворнијем облику, а слободно се може рећи да је током дуготрајног периода заштите и очуван захваљујући веома малом антропогеном утицају и нису до сада имале негативне последице на ово заштићено подручје.

С обзиром да се заштићено подручје налази у оквиру еколошке мреже Републике Србије, еколошки значајног подручја „Изнад Таталије“, заштита дела еколошке мреже обезбеђује се спровођењем прописаних мера заштите, у складу са Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС“, број 102/10) а то су:

- забрана уништавања и нарушавања станишта, као и уништавања и узнемиравања дивљих врста;
- забрана промена намена површина под природном и полуприродном вегетацијом (ливаде, пашњаци, тршњаци итд.);
- забрана промене морфолошких и хидролошких особина подручја од којих зависи функционалност коридора;
- спречавање и смањење, односно контрола и санација свих облика загађења.

5. АНАЛИЗА И ОЦЕНА УСЛОВА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ДУГОРОЧНИХ ЦИЉЕВА ЗАШТИТЕ, ОЧУВАЊА И

УНАПРЕЂЕЊА И ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Доношењем Плана управљања који треба да буде усаглашен са законским прописима и пратећим актима, као и са осталим плановима и програмима везаним за ово заштићено подручје (основе газдовања шумама и ловне основе), стварају се основни предуслови за остваривање планираних циљева заштите и развоја заштићеног подручја.

На бази Плана управљања раде се Годишњи програми управљања. Програм управљања ће садржати задатке и послове који се предвиђају за реализацију у текућој години, динамику њиховог извршавања и висину потребних средстава, као и обезбеђење ових средстава.

Дугорочни циљеви заштите, очувања, унапређења и одрживог развоја СРП „Изнад Таталије” су:

- ✓ просторно дефинисање посебних природних и створених вредности;
- ✓ заштита свих елемената животне средине по високим или највише могућим еколошким стандардима;
- ✓ стимулисање одрживог развоја;

За реализацију дугорочних циљева СРП „Изнад Таталије” морају се створити претпоставке и обезбедити услови и то по приоритетима:

- **Доношење планске и програмске документације:** сагласно Уредби о проглашењу СРП „Изнад Таталије” управљач ће донети неопходна управљачка документа, односно: План управљања за период 2036-2045. године, Извештај о реализацији плана управљања за период 2026-2035. године, годишње програме управљања СРП „Изнад Таталије” и извештаје о остваривању годишњих програма управљања СРП „Изнад Таталије”.
- **Организационо, кадровско и техничко опремање управљача:** непосредни послови управљања спроводиће се преко Шумског газдинства „Ужице“ из Ужица. Чување СРП „Изнад Таталије” вршиће чувар шума и заштићеног подручја у ШУ Ужице, који је у складу са законским прописима положио стрчни испит, који је опремљен службеном униформом и поседује службену легитимацију. Чувар СРП „Изнад Таталије“ је истовремено и чувар СРП „Зеленика“ и СРП „Тесне Јаруге“. Управљач има вишедеценијско искуство у управљању заштићеним подручјима и у наредном планском периоду планира се унапређење рада у смислу стручног усавршавања постојећих кадрова, унапређења у техничком и технолошком смислу кроз набавку опреме и савремених средстава рада.
- **Међусобна сарадња и комуникација са корисницима простора** у непосредном окружењу СРП „Изнад Таталије”, локалном самоуправом и Министарством заштите животне средине.
- **Учешће и подршка научних и истраживачких институција:** с обзиром на разноврсност биодиверзитета, подручје СРП

„Изнад Таталије” може бити предмет истраживања од стране бројних научних и истраживачких институција и зато ће управљач настојати да у наредном периоду заједнички ради са свим тим институцијама као и да заједнички дефинишу предмете и поља истраживања.

- **Обезбеђење финансијских средстава** – подразумева трајно и стабилно финансирање Плана управљања на основу Закона о заштити природе и Уредбе о проглашењу СРП „Изнад Таталије”. Овај услов мора бити испуњен у целости како би се сви планирани циљеви испунили. Према садашњем стању средства за реализацију Плана управљања, односно годишњих програма управљања обезбеђују се кроз средства суфинансирања од стране Министарства заштите животне средине и из средстава управљача (из обављања делатности газдовања шумама).

- **Еколошки услови**, који подразумевају висок квалитет чинилаца животне средине и поштовање стандарда тог квалитета, очуваност природних вредности, смањен ризик од акцидената.

6. ПРИОРИТЕТНЕ АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА ЗАШТИТИ, ОДРЖАВАЊУ, ПРАЋЕЊУ СТАЊА И УНАПРЕЂЕЊУ ПРИРОДНИХ И СТВОРЕНИХ ВРЕДНОСТИ

Концепција, односно стратегија заштите и развоја Строгог резервата природе „Изнад Таталије“ треба да дефинише основне правце заштите и развоја овог заштићеног подручја тако да се остварују одређени принципи и то: принцип очувања, заштите и унапређења биодиверзитета, принцип дугорочног планирања, принцип интегрално развојне заштите, а то подразумева и детаљну разраду система финансирања заштите и развоја, обезбеђивање дугорочних координираних научних и стручних истраживања, успостављање информационог система, сталну обуку кадрова који раде на пословима управљања заштићеним природним добрима као и нормативно регулисање управљања заштићеним природним добрима (Закон о заштити природе).

Приоритетне активности су:

- **Заштита СРП „Изнад Таталије”**: основни и трајни задатак управљача је чување СРП „Изнад Таталије” и спровођење прописаног режима заштите утврђеног актом о проглашењу, односно предузимање мера и извршење послова на обезбеђењу унутрашњег реда (чување, одржавање чистоће и уредности и др.) и обележавању заштићеног подручја. За обављање ових

послова управљач је организовао службу чувања у складу са Правилником о унутрашњем реду и чуварској служби СРП „Изнад Таталије” („Службени гласник Републике Србије“, број 32/16) и Правилником о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја („Службени гласник РС“, број 85/09); на пословима чувања запослен је један чувар шума и заштићеног подручја;

- **Израда неопходне планске и друге документације:** управљач има обавезу доношења Плана управљања за период од 10 година, Извештаја о остваривању десетогодишњег плана управљања, Годишњег програма управљања и Извештаја о остваривању годишњег програма управљања. Сагласност на ова акта даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине и обавеза доношења регулисана је Законом о заштити природе и Уредбом о проглашењу СРП „Изнад Таталије“. Управљач је истовремено и корисник шума и има обавезу доношења Основе газдовања шумама за Газдинску јединицу „Јелова Гора“ (2027-2036);
- **Обележавање СРП „Изнад Таталије”:** управљач је у претходном периоду обележио заштићено подручје у складу са Правилником о обележавању заштићених природних добара („Службени гласник РС“, број 30/92, 24/94 и 19/96), а у наредном планском периоду планираће се обнављање граница и ознака, односно табли за обележавање заштићеног подручја;

- **Одржавање уредности и чистоће:** управљач ће планирати активности на одржавању уредности и чистоће у приступном делу заштићеног подручја односно активности на уклањању отпада са простора непосредног окружења СРП „Изнад Таталије”;
- **Заштита од пожара:** у области заштите од пожара, управљач ће сагласно Закону о заштити од пожара и Закону о ванредним ситуацијама, урадити неопходна планска документа, предузимати превентивне мере у области заштите шума од пожара и унапређивати сарадњу са МУП Србије, Сектором за ванредне ситуације, Одељењем за ватрогасно-спасилачке јединице. Јавно предузеће „Србијашуме“, сагласно Закону о шумама, израђује План заштите шума од пожара, којим су дефинисане превентивне мере заштите од пожара, материјално-техничко опремање за брзо и ефикасно гашење шумских пожара, оперативни планови и карте за потребе организовања акција гашења шумских пожара. Планира се постављање и обнављање табли ознака, односно обавештавања о забрани ложења ватре, организовање дежурства и појачани надзор чувара у критичним периодима за појаву шумских пожара, а све у циљу благовременог откривања пожара и адекватне интервенције;
- **Праћење стања природних вредности:** подразумева активности и мере: редовно праћење промена које се могу појавити на целом подручју, односно у границама заштићеног подручја посебно врста: *Plex aquifolium* (зеленика), *Lycopodium clavatum* и *Blechnum spicant*; праћење здравственог стања шума (у смислу праћења промена), праћењу процеса сушења шума, дефинисања фактора угрожавања извештавања надлежних институција, а у изузетним случајевима спровођења активности на унапређењу стања, уз прибављено мишљење Министарства заштите животне средине; дендрометријска мерења стабала за одељење 18/б (тотални премер);
- **Промоција и презентација вредности и значаја СРП „Изнад Таталије”:** управљач ће самостално и у сарадњи са научно-истраживачким институцијама промовисати вредности заштићеног подручја;
- **Ажурирање базе података:** ЈП „Србијашуме“, односно непосредни управљач на терену Шумско газдинство „Ужице“, Ужице има успостављену базу података у функцији управљања заштићеним подручјима, а планира се њено константно ажурирање;
- **Заштита флоре, фауне и природних вредности:** у циљу заштите флоре и фауне, управљач ће вршити стални мониторинг у сарадњи са Заводом за заштиту природе Србије и Институтом за шумарство. Мере заштите живог света и биолошке разноврсности спроводиће се путем редовних контрола и спречавања коришћења истих. Успостављени режим заштите искључује све облике коришћења на заштићеном подручју као и коришћење шума.

7. ПРИОРИТЕТНИ ЗАДАЦИ НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКОГ И ОБРАЗОВНОГ РАДА

У циљу сталног унапређења и што стручнијег и квалитетнијег управљања заштићеним подручјем неопходно је вршити стална истраживања. У овом смислу, управљач се највише ослања на опште смернице у испуњавању задатака научно-истраживачког рада и на релевантне научне установе, а пре свега на стручне екипе Завода за заштиту природе Србије.

Научно-истраживачка активност огледаће се у праћењу и спровођењу различитих истраживања као што су: мониторинг заштићене биљне врсте зеленике у циљу очувања и унапређења вредности популација, мониторинг аутохтоне заједнице брдске букове шуме са зелеником.

Научно-истраживачке активности треба да су регулисане и усклађене са Планом управљања и Годишњим програмима, а резултати и документација истраживања треба да буду сачувани код управљача у оквиру базе података.

У циљу успостављања савременог система управљања заштићеним природним добром и стварања научно-стручне, информационо-документационе основе о стању и вредностима заштићеног подручја, а у сврху спровођења заштите и развоја, управљач ће пружити логистичку подршку истраживачима који поседују решење министарства надлежног за заштиту животне средине и који поседују акт са условима заштите природе који издаје Министарство заштите животне средине, као и одговарајуће одобрење управљача, уз обавезно достављање података или публикованих резултата управљачу након завршетка истраживања.

Научно истраживачке активности реализоваће се у складу са могућностима и исказаним интересима стручњака и институција .

Задаци у оквиру образовно-васпитног рада реализоваће се кроз:

- презентацију и популаризацију природних и других вредности заштићеног подручја и то путем разних публикација, путем веб сајта;
- едукацију ученика и студената у области заштите природних и створених вредности СРП „Изнад Таталије“ (до сада је остварена сарадња са Шумарским факултетом у Београду);
- подизање нивоа свести локалне заједнице у циљу очувања биодиверзитета на подручју Јелове Горе;
- организовање посета овом заштићеном простору, и др.

8. ПЛАНИРАНЕ АКТИВНОСТИ НА ОДРЖИВОМ КОРИШЋЕЊУ ПРИРОДНИХ ВРЕДНОСТИ, РАЗВОЈУ И УРЕЂЕЊУ

Заштићено природно добро треба да се користи за стручна истраживања и праћења како у погледу његовог несметаног даљег развоја, такође и у погледу проширења његовог станишта.

Концепт уређења и коришћења у самом резервату сводио би се на неопходно повремено присуство људи и опреме за научна истраживања, као и ограничене туристичке посете, под контролом и у организацији Управљача.

У том смислу планиране активности у складу са успостављеним режимом заштите су:

- очување локалитета резервата;
- заштита и очување станишта брдске букве са зелеником као реликтном врстом и карактеристичним пратећим биљним и животињски светом;
- усклађивање дозвољених видова коришћења природних ресурса са потребама заштите и очувања;
- успостављање и развој научних, едукативних и културно-просветних активности;
- укључивање локалног становништва у планиране развојне и едукативне активности;
- одговарајућа презентација заштићеног природног добра;
- обележавање заштићеног подручја и постављање информативних табли, табли заштићеног подручја са режимом заштите и ознакама које се односе на поштовање унутрашњег реда и начина понашања на заштићеном простору;
- одржавање шумског пута којим се долази до резервата.

9. ПРОСТОРНА ИДЕНТИФИКАЦИЈА ПЛАНСКИХ НАМЕНА КОРИШЋЕЊА ЗЕМЉИШТА

Строги резерват природе „Изнад Таталије” обухвата део шумског комплекса Јелове Горе државног власништва, који је уређен и плански дефинисан планским документима из области шумарства.

На основу Уредбе о режимима заштите (Службени гласник РС“, бр.31/12) у I степену забрањује се коришћење природних ресурса, изградња објеката, било каквих радова и активности изузев радова и активности који су на ограничењу.

На заштићеном подручју I степена заштите ограничавају се следеће активности :

- научно-истраживачки рад и праћење природних процеса;
- контролисана посета у образовне, рекреативне и општекултурне сврхе, а које нису у супротности са циљевима очувања природних вредности;
- обележавање и поправљање граница резервата;

- постављање табле за обележавање заштићеног природног добра;
- спровођење заштитних, санационих и других мера у случају пожара, природних непогода, удеса, реконструкције, санација и одржавања постојећих објеката од посебног значаја као што су високонапонски далеководи, болести и пренамножења одређених биљних и животињских врста.

Радови и активности који нису забрањени, као и радови за које се основано претпоставља да могу имати неповољне последице на заштићено подручје подлежу процедури процене утицаја на животну средину, уз обавезно прибављање сагласности односно акта о условима и мерама заштите природе у складу са Законом о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10, 14/16, 95/18.- др.закон и 71/21).

10. АКТИВНОСТИ НА ПРОМОЦИЈИ ВРЕДНОСТИ

Полазећи од значаја који има СРП „Изнад Таталије“ и планираних мера и активности на спровођењу заштите, коришћења и одрживог развоја заштићеног подручја, управљач планира следеће активности на промоцији природних и створених вредности СРП „Изнад Таталије“:

- израду публикација и тематских флајера;
- активности на презентацији подручја у оквиру WEB презентације заштићених подручја којима управља ЈП „Србијашуме“;
- организовањем и учешћем у различитим акцијама поводом обележавања Дана заштите природе, Светског дана вода, Светског дана шума, Светског дана заштите биодиверзитета, Светског дана заштите животне средине, Светског дана планина и др.
- обезбеђење учешћа јавности у доношењу планских докумената везаних за заштиту, развој и презентацију СРП „Изнад Таталије“;
- обезбеђење доступности аката које доноси управљач, као што су Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби СРП „Изнад Таталије“ и др;
- организовање презентације о значају СРП „Изнад Таталије“ за ученике основних и средњих школа.
- организовање трибина и округлих столова, посвећених одређеним проблемима везаним за заштиту, уређење, коришћење и одрживи развој СРП „Изнад Таталије“;
- промоција вредности, кроз учешће у пројектима са организацијама цивилног друштва.

11. СТУДИЈСКА (ИСТРАЖИВАЧКА), ПРОГРАМСКА, ПЛАНСКА И ПРОЈЕКТНА ДОКУМЕНТАЦИЈА ПОТРЕБНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЦИЉЕВА И АКТИВНОСТИ НА ЗАШТИТИ, ОЧУВАЊУ, УНАПРЕЂЕЊУ И ОДРЖИВОМ РАЗВОЈУ

Законом о заштити природе („Службени гласник РС“ број 36/09, 88/20, 91/10-исправка, 14/16, 95/18-др.закон и 71/21), детаљно су дефинисане обавезе Управљача по питању документације коју мора да уради (и уреди) за заштићено подручје. То су пре свега:

- План управљања заштићеним подручјем који се доноси на десет година;
- Правилник о унутрашњем реду и чуварској служби за заштићено подручје;
- Годишњи програм управљања заштићеним подручјем за сваку годину;
- Извештај о остваривању годишњег програма управљања заштићеним подручјем.

За спровођење циљева и активности на заштити посебних природних вредности, заштити и коришћењу обновљивих природних ресурса потребна су и документа:

- Основа газдовања шумама за газдинску јединицу „Јелова Гора“ (2027-2036);
- Програм заштите строго заштићених и заштићених биљних и животињских врста.

Документација везана за научно-истраживачки рад и друге активности у оквирима Плана управљања, може да буде похрањена код Управљача уколико су исте спроведене, односно уколико постоји интресовање научних и других институција и организација а у складу са условима Министарства заштите животне средине.

12. ОБЛИЦИ САРАДЊЕ И ПАРТНЕРСТВА СА ЛОКАЛНИМ СТАНОВНИШТВОМ И ДРУГИМ ВЛАСНИЦИМА И КОРИСНИЦИМА НЕПОКРЕТНОСТИ

Јавно предузеће „Србијашуме“, од момента проглашења предметног подручја за национално заштићено природно добро, као управљач настојало је да оствари сарадњу са локалним становништвом, локалном самоуправом и другим корисницима подручја СРП „Изнад Татлије” и то ће бити приоритет у наредном планском периоду.

Основни циљ успостављања и одржавања односа јесте заштита подручја, поштовање одређених режима коришћења и стварање услова за бољи развој подручја у функцији заштите.

У циљу унапређења заштићеног подручја планира се сарадња са свим заинтересованим и надлежним субјектима и то:

- сарадња са надлежним министарствима;
- програмска сарадња са другим управљачима резервата у Србији;
- програмска сарадња са стручним установама (Завод за заштиту природе Србије, Институте, Факултети и др.)
- сарадња са месним заједницама и општинама Ужице и Бајина Башта.

Значајна сарадња и евентуално партнерство односи се посебно на планинарска друштва и еколошка друштва, која су у много чему компатибилна у очувању животне средине и заштити исте, као и управљачи заштићених подручја.

13. АКТИВНОСТИ И МЕРЕ НА СПРОВОЂЕЊУ ПЛАНА СА ДИНАМИКОМ И СУБЈЕКТИМА РЕАЛИЗАЦИЈЕ ПЛАНА УПРАВЉАЊА

Јавно предузеће „Србијашуме“ Београд конципирало је План управљања СРП „Изнад Таталије“ за период 2026-2035. године, према захтевима и задацима које треба да оствари сагласно Акту о проглашењу заштићеног подручја.

План управљања СРП „Изнад Таталије“ за период 2026-2035. године остварује се кроз годишње програме управљања, којима се детаљно и прецизно дефинишу задаци, радови и активности, материјално-финансијски и организациони услови њиховог извршења.

Планирани задаци могу се груписати у 4 групе и то:

- 1. Трајни задаци:** чување, обезбеђење унутрашњег реда у СРП „Изнад Таталије“, обележавање, одржавање и уређење СРП „Изнад Таталије“, мониторинг природних вредности, научноистраживачки и образовни рад, промоција и презентација темелних вредности заштићеног подручја.
- 2. Хитни задаци:** израда планских и управљачких докумената, основа и планова из области шумарства; опремање и едукација чуварске службе; успостављања еколошке мреже и мониторинга и др.
- 3. Приоритетни задаци:** очување темелних вредности СРП „Изнад Таталије“; одржавање базе података; спровођење образовно-промотивних активности; сарадања са заинтересованим странама и учествовање на семинарима, стручним скуповима и др.
- 4. Одложени задаци:** су задаци који ће се извршавати у дужем временском периоду, у области одржавања и унапређења СРП „Изнад Таталије“.

План управљања СРП „Изнад Таталије“ конципиран је по годинама и планираним видовима радова који се могу груписати у:

1. Израда планских докумената и аката која обухвата израду:

- Плана управљања СРП „Изнад Таталије“ (субјект: управљач; динамика: 2025. година и у 2034. години за наредни десетогодишњи период);
- Годишњи програм управљања СРП „Изнад Таталије“ (субјект: управљач; динамика: сваке године се ради и то до 15. новембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине на давање сагласности);
- Извештај о остваривању годишњег програма управљања СРП „Изнад Таталије“ (субјект: управљач; динамика: сваке године се ради и то до 15. децембра текуће за наредну годину, уз обавезу доставе Министарству заштите животне средине);
- Шумских и других основа и планова газдовања природним ресурсима (субјект: управљач; динамика: 2026-2035. године).

2. Обележавање СРП „Изнад Таталије“ што обухвата:

- Обележавање границе и одржавање обележених граница СРП „Изнад Таталије“, односно њихово обнављање, постављање и обнављање ознака-табли и информативне табле (субјект: управљач уз помоћ, у суфинансирању Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2026 – 2035. година).

3. Чување СРП „Изнад Таталије“ што обухвата:

- Унапређење рада и опремања чуварске службе, сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја (*субјект:* управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2026 – 2035. година).

4. Уређење СРП „Изнад Таталије“ што обухвата:

- Постављање и обнављање путоказа и уклањање смећа у приступном делу (*субјект:* управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2026 – 2035. година).

5. Популаризација и презентација СРП „Изнад Таталије“ што обухвата:

- Штампане флајера, лифлета (*субјект:* управљач уз помоћ у суфинансирању од стране Министарства заштите животне средине и сопствених средстава од обављања делатности, што ће се прецизирати Годишњим програмима управљања; динамика: 2026 – 2035. година).

14. ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТВА И МАТЕРИЈАЛНЕ ПРЕТПОСТАВКЕ ЗА ИЗВРШЕЊЕ ПОВЕРЕНИХ ПОСЛОВА УПРАВЉАЊА

Сагласно планираним активностима и задацима, које треба да изврши управљач СРП „Изнад Таталије”, у оквиру Плана управљања СРП „Изнад Таталије“ за период 2026 - 2035. година, процењено је да су неопходна финансијска средства у износу од:

Период 2026-2035.	Учешће (рсд)			Свега (рсд)
	ЈП „Србијашуме“	Буџета РС	Накнаде	
	3.541.500	4.297.000		7.838.500.
%	45,18	54,82		100,00

С обзиром да се План управљања СРП „Изнад Таталије”, ради за период од 10 година, као и да је тешко у овом тренутку предвидети трошкове у десетој години примене Плана управљања, за сваку годину дате су пројекције видова радова које треба урадити сходно планираним циљевима, уз процену потребних финансијских средстава, полазећи од садашњих јединичних трошкова.

Финансирање заштићеног подручја, према члану 69. Закона о заштити природе, обезбеђује се из: средстава буџета Републике Србије, односно јединице

локалне самоуправе; средстава Зеленог фонда Републике Србије; накнада за коришћење заштићеног подручја; прихода остварених од обављања делатности; средстава обезбеђених за реализацију програма, планова и пројеката у области заштите природе; донација, поклона и помоћи и других извора у складу са законом.

Део буџетских средстава обезбеђује се из субвенција за заштићена природна добра од националног интереса које се сваке године утврђују Законом о буџету Републике Србије и додељују управљачима заштићених подручја од националног интереса на основу посебне уредбе Владе.

Субвенције се додељују управљачима на основу програма управљања заштићеног подручја за сваку календарску годину на који министарство даје сагласност у складу са законом. Средства субвенција за 2026., 2027., 2028. и наредне године биће опредељена у оквиру лимита на разделу министарства надлежног за послове заштите животне средине.

Право на коришћење ових средстава имају сви управљачи заштићених подручја од националног интереса, односно национални паркови и заштићена подручја проглашена уредбом Владе. Управљачи подnose захтев за доделу субвенција Министарству надлежном за послове животне средине и са тим Министарством закључују уговор о висини и начину коришћења односно намени тих средстава.

Политика расподеле средстава субвенција, у оквиру укупних средстава утврђених Законом о буџету, подразумева да Управљач заштићеног подручја у једној години може добити већа средства а у другој мања, у зависности од значаја и приоритета субвенционисаних радова и активности, тако да та средства не морају имати континуирани раст у десетогодишњем периоду. То значи да се лимити утврђени фискалном стратегијом на разделу министарства надлежног за послове животне средине, у оквиру кога су и средства субвенција, не морају нужно односити на појединачне кориснике субвенција, већ та средства појединим управљачима у некој години могу бити значајно умањена а другим повећана, уколико се ради о завршетку започетих или започињању нових пројеката који су од строгог интереса.

План управљања СРП „Изнад Таталије”, спроводи се Годишњим програмом који садржи:

- послове и задатке који се непосредно спроводе у текућој години,
- динамику извршења програмираних радова, послова и задатака и
- неопходна финансијска средства за реализацију Годишњег програма управљања.

На Годишњи програм управљања СРП „Изнад Таталије”, сагласност даје Министарство надлежно за послове заштите животне средине.

Поред обезбеђења финансијских средства за реализацију Плана управљања неопходно је да:

- Управљач унапређује рад чуварске службе сагласно Правилнику о условима које мора да испуњава управљач заштићеног подручја,

Уредби о проглашењу СРП „Изнад Таталије” и Правилнику о унутрашњем реду и чуварској служби СРП „Изнад Таталије”.

- Управљач донесе управљачка документа (План управљања, Програм управљања и др.) и на иста добије сагласност надлежног министарства.
- Управљач оствари сарадњу и има помоћ у спровођењу прописаног режима заштите на подручју СРП „Изнад Таталије”, од стране надлежних републичких инспекција за заштиту животне средине, шумарство, ловство и др.
- Програме и пројекте из области заштите, унапређења, промовисања и одрживог развоја СРП „Изнад Таталије”, заједнички раде управљач и Завод за заштиту природе Србије, Министарство заштите животне средине, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Шумарски и Биолошки факултет и друге научне и истраживачке институције.

Предлог сачинили:

Драган Ђенић, дипл.инж.шум.

Светлана Баковић, дипл.инж.пољ.

Директор

ШГ „Ужице“ Ужице

Иван Станисављевић, дипл.инж.шум

